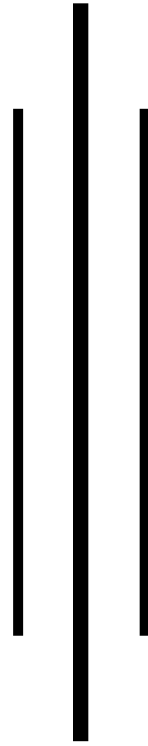

छत्रिसपाथिभेरा गाउँपालिका
बभगङ्ग जिल्ला
सुदूरपश्चिम प्रदेश

खानेपानी योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका

२०७५

खानेपानी योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५

गाउँसभाबाट स्वीकृत मिति: २०७५।११।२८

प्रस्तावना

विकास निर्माणका योजनाहरूबाट दीर्घकालीन रूपमा सेवा प्राप्त गरीराख्नको लागि योजनाहरूको दीगोपना व्यवस्थापन अपरिहार्य हुन्छ। त्यसमा पनि जलस्रोत संग सम्बन्धित योजनाहरू र अझ विशेष गरी खानेपानी योजनाहरूको दीगोपना बढी सम्बेदनशील हुन्छ। यि योजनाहरूको दीगोपनाको लागि उपभोक्ता समितिको संस्थागत विकास गर्दै प्रभावकारी मर्मत सम्भार व्यवस्थापन पद्धति स्थापना हुनु जरुरी हुन्छ। तसर्थ छविसपाथिभेरा गाउँपालिका अन्तर्गतका सबै खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको दीगोपना व्यवस्थापनको लागि यस गाउँपालिकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ३, दफा ११, उपदफा २ को खण्ड 'घ' बमोजिम "खानेपानी योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका २०७५" बनाइ २०७५।११।२९ गतेको गाउँसभाबाट स्वीकृत गरी लागु गरेको छ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

- क. यस निर्देशिकाको नाम "खानेपानी योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७५" रहनेछ।
- ख. यो निर्देशिका गाउँ सभाबाट स्वीकृत भएको मिति २०७५।११।२८ वाट लागु हुनेछ।

२. परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा :

- क. "स्थानीय तह" भन्नाले गाउँपालिकालाई जनाउँछ।
- ख. "अध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको अध्यक्षलाई जनाउँछ।
- ग. "उपाध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको उपाध्यक्षलाई जनाउँछ।
- घ. "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत" भन्नाले गाउँपालिकाको "प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतलाई जनाउँछ।
- ङ. "गाउँ सभा" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले व्याख्या गरे बमोजिमको "गाउँ सभालाई जनाउँछ।
- च. "वडा" भन्नाले गाउँपालिकाको वडालाई जनाउँछ।
- छ. "वडा अध्यक्ष" भन्नाले गाउँपालिकाको वडा अध्यक्षलाई जनाउँछ।
- ज. "वडा समिति" भन्नाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले व्याख्या गरे बमोजिमको वडा समितिलाई जनाउँछ।
- झ. "योजना" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ योजनालाई जनाउँछ।
- ञ. "उपभोक्ता समिति अध्यक्ष" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको अध्यक्षलाई जनाउँछ।
- ट. "उपभोक्ता समिति" भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिलाई जनाउँछ।
- ठ. "मर्मत सम्भार कार्यकर्ता" भन्नाले खानेपानी योजनाको नियमित रेखदेख तथा मर्मत सम्भार गर्नको लागि समितिले नियुक्त गरेको तालीम प्राप्त प्राविधिकलाई जनाउँछ।

- ड. “धारा समूह” भन्नाले खानेपानी धाराको पानीको उचित प्रयोग, धाराको सामान्य मर्मत सम्भार र धारा समुदायमा सरसफाइ तथा स्वच्छता व्यवस्थापनको लागि सम्बन्धित धाराका उपभोक्ता घरधुरीमध्येवाट गठित महिलाहरुको समूहलाई जनाउँछ ।
- ढ. “उपभोक्ता” भन्नाले योजना निर्माणमा योगदान गरी धारावाट पानी उपभोग गर्ने व्यक्ति वा योजना निर्माणमा सहभागि नभएता पनि निर्माण सम्पन्न भएपछि उपभोक्ता समितिको निर्णय वमोजिम धारावाट पानी उपभोग गर्न समावेश भएको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
- ण. “मर्मत सम्भार कार्ययोजना” भन्नाले योजनाको नियमित रेखदेख, सम्भार तथा मर्मतको लागि उपभोक्ता भेलाद्वारा पारित गरिएको जिम्मेवारी सहितको कार्ययोजनालाई जनाउँछ ।
- त. “योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि” भन्नाले खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाले तयार पार्ने योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधिलाई जनाउँछ ।
- थ. “पानी सुरक्षा योजना” भन्नाले योजनाको मुहान, संरचनाहरु, पाइपलाइन तथा घरेलु स्तरमा पानीको भण्डारण समेतमा हुनसक्ने पानीको प्रदुषण (जोखिम)को सम्भावनालाई अग्रिम रुपमा पहिचान गरी सो हुन नदिनको लागि गर्नुपर्ने प्रतिरोधात्मक कार्यहरुको विवरणलाई जनाउँछ ।
- द. “सहकारी संस्था” भन्नाले गाउँपालिका अन्तर्गत कृयाशील सहकारी संस्थालाई जनाउँछ ।
- ध. “आमभेला” भन्नाले खानेपानी योजनावाट लाभान्वित हुने कुल घरधुरीको कम्तिमा ७५ प्रतिशत घरहरुवाट प्रतिनिधित्व भएको तथा जम्मा उपस्थित संख्याको कम्तिमा ५०% महिला सहभागि भएको भेलालाई जनाउँछ ।
- न. “हेलो अनुगमन” भन्नाले योजना दीगोपनाका निर्धारित सुचकहरुको अवस्था टेलीफोनवाट जानकारी लिई गरिने अनुगमन प्रकृत्यालाई जनाउँछ ।

परिच्छेद २

उपभोक्ता समितिको संस्थागत व्यवस्था

३. दर्ता तथा नवीकरण :

उपभोक्ता समिति तोकिएको समय भित्र सम्बन्धित गाँउपालिकामा दर्ता तथा नवीकरण भएको हुनु पर्नेछ ।

४. उपभोक्ता समितिको संरचना :

उपभोक्ता समितिमा जम्मा सदस्यहरुमा कम्तिमा ५०% महिलाको सहभागिता अनिवार्य गरिएको छ । साथै योजनावाट लाभान्वित भएको सबै क्षेत्र, वर्ग तथा जातीय समुदायवाट समितिमा समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुनु पर्नेछ।

५. उपभोक्ता समितिको बैठक :

उपभोक्ता समितिको बैठक नियमित रुपमा कम्तिमा महिनाको एक पटक वस्नेछ । सो बैठकमा सम्भव भए सम्म सम्बन्धित वडा समितिका कम्तिमा एक जना सदस्यको समेत उपस्थिति हुनु पर्नेछ।

६. वार्षिक साधारण सभा :

उपभोक्ता समितिले उपभोक्ताहरुलाई सहभागी गराई हरेक वर्ष वार्षिक साधारण सभा आयोजना गर्नु पर्नेछ । उक्त साधारण सभामा उपभोक्ता समितिले वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तथा आर्थिक प्रतिवेदन पेश गरी सार्वजनिक परीक्षण गराउनेछ । उपभोक्ता समितिको निर्वाचन वार्षिक साधारण सभाको माध्यमवाट गरिनेछ ।

७. महिला धारा समुह गठन :

उपभोक्ता समितिले आ-आफ्नो खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाका धाराहरुको उचित सम्भार, सामान्य मर्मत तथा सरसफाइ व्यवस्थापनको लागि लाभान्वित घरधुरीवाट एक एक जनाको प्रतिनिधित्व हुने गरी महिला धारा समुह गठन गर्नु पर्नेछ ।

सहकारीमा आवद्धता :

मर्मत सम्भार कोष परिचालन र वृद्धिको लागि उपभोक्ता समितिले गाउँपालिकामा भएको सकृय सहकारीको शेयर सदस्यता लिनेछ । सो सहकारीबाट उपभोक्ता समितिले योजनाको सुविधा स्तर वृद्धि, विस्तार तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको लागि आवश्यक वित्तीय तथा अन्य सहयोग लिन सक्नेछ । उपभोक्ता समितिलाई आवश्यक परेको खण्डमा सो को लेखा व्यवस्थापन तथा दस्तावेजीकरणमा समेत सहकारीले आवश्यक सहयोग गर्नेछ ।

८. महासंघमा आवद्धता :

उपभोक्ता समिति खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघमा आवद्ध हुन सक्नेछ ।

९. श्रेस्ता व्यवस्थापन :

उपभोक्ता समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषको लेखा, निर्माण सामग्री, जगेडा पार्टपुर्जा तथा औजार लगायतका जिन्सी सामग्रीहरूको श्रेस्ता, बैठक निर्णय पुस्तिका, आगन्तुक पुस्तिका लगायतका अन्य खातापाताहरूको व्यवस्थापन चुस्तदुस्त रुपमा गर्नेछ । उपभोक्ता समितिले मर्मत सम्भार कोषको अध्यावधिक अवस्था प्रत्येक मासिक बैठकमा प्रतिवेदनको रुपमा प्रस्तुत गर्नु पर्दछ । उपभोक्ता समितिले तोकेको अवधिमा सार्वजनिक परीक्षण तथा सुनुवाई समेत गर्नु पर्नेछ ।

१०. प्रतिवेदन :

उपभोक्ता समितिले योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको वारेमा मासिक रुपमा वडा कार्यालयमा पेश गर्नेछ र सो को बोधार्थ जानकारी आफू आवद्ध भएको सहकारी संस्था, खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघ र गाउँपालिका शाखामा गराउनेछ। वार्षिक साधारण सभाको प्रतिवेदनको एक एक प्रति सम्बन्धित गाउँपालिका तथा सम्बद्ध सहकारी संस्थामा पेश गर्नेछ । समितिले उक्त निकायहरूलाई योजनाको विषेश अवस्थाको वारेमा प्रतिवेदन दिनु परेमा उक्त प्रतिवेदनसमेत दिनेछ ।

परिच्छेद ३

योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन

११. योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि :

उपभोक्ता समितिले योजनाबाट प्राप्त हुने नियमित सेवालाई सुनिश्चित गर्नको लागि योजनाको नियमित मर्मत सम्भार व्यवस्थापनलाई नियमन गर्न योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि तयार पारी आम भेलाबाट स्वीकृत गराई लागु गर्नेछ । योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधिको नमुना अनुसुचि १मा दिईएको छ ।

१२. मर्मत सम्भार कार्ययोजना :

उपभोक्ता समितिले वार्षिक रुपमा मर्मत सम्भार कार्ययोजना बनाउनेछ । उक्त कार्ययोजना वार्षिक साधारण सभामा समीक्षा भई पारीत गरे वमोजिम वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ । सवै उपभोक्ताहरूले सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्ययोजनाको पालना गर्नु पर्नेछ । उक्त कार्ययोजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधिको एक अंगको रुपमा रहनेछ ।

१३. निर्माण सामग्री :

योजना निर्माणका लागि खरीद गरिएका वा जुनसुकै तरिकाबाट प्राप्त हुनआएका निर्माण सामग्रीहरूको लगत राखी योजना निर्माण सम्पन्न भएपश्चात योजना क्षेत्रमा बाँकी रहन गएका पाईप, फिटीङ्ग, औजार तथा निर्माण सामग्रीहरूमध्ये भविष्यमा योजनाको मर्मत सम्भार कार्यमा आवश्यक पर्न जाने सामग्रीहरू र भविष्यमा मर्मत सम्भारको लागि प्रयोग हुन नसक्ने अन्य सामग्रीहरू उपभोक्ता समितिले अलग गरी छुट्टा छुट्टै लगत खडा गर्नु पर्नेछ । भविष्यमा मर्मत सम्भारको लागि प्रयोग हुन नसक्ने अन्य सामग्रीहरू उपभोक्ता समितिले सम्बन्धित वडा अध्यक्षको रोहेबरमा विक्रि गरी आएको रकम मर्मत सम्भार कोषमा आम्दानी बाँच्ने वा गाउँपालिकाको निर्णय/निर्देशन वमोजिम अन्य योजनाहरूलाई हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ ।

१४. **औजार :**

उपभोक्ता समितिले योजनाको लागि आवश्यक पर्ने सबै औजारहरु मर्मत संभार कार्यकर्ता वा उपभोक्ता समितिले तोकेको सदस्यको मातहतमा रहने गरी सुरक्षित रूपमा भण्डारण गरी राख्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । योजना मर्मतको समयमा मर्मत सम्भार कार्यकर्ताले उक्त औजारहरु सम्बन्धित जिम्मेवार व्यक्तिवाट भरपाई गरी बुझिलिई काम सम्पन्न भएपश्चात तुरुन्त भण्डारमा नै दाखिला गर्नुपर्नेछ । लापरवाही गरी औजारहरु हराएमा वा टुटफुट भएमा सम्बन्धित व्यक्तिवाट समितिले सोधभर्ना लिनेछ । उपभोक्ता समितिले कम्तिमा वर्षको एक पटक औजारहरुको अवस्था जाँच गरी आवश्यकता अनुसार नयाँ औजारहरुको व्यवस्थापन गर्नेछ ।

१५. **जगेडा पार्टपुर्जा :**

उपभोक्ता समितिले टुटफुट भैरहने वा बदलिरहनु पर्ने पार्टपुर्जाहरुको न्यूनतम मौज्जात जगेडा राख्नेछ । खर्च भैसकेपछि यथासक्य चाँडो उक्त पार्टपुर्जाहरुको पूर्ति गरिनेछ । उपभोक्ता समितिले योजनाको आवश्यक मर्मत सम्भारको लागि आवश्यक पर्ने पार्टपुर्जाहरु तथा औजारहरु खरिद गर्दा आवश्यक सामग्रीको सूची तयार गर्नेछ । उक्त सामग्रीहरु निर्धारित गुणस्तर सुनिश्चित गरी प्रचलित खरिद प्रकृया अपनाई खरिद गरिनेछ ।

१६. **पानीको प्रयोग :**

पानीको अधिकतम सदुपयोगको लागि उपभोक्ता समितिले आवश्यक पद्धति स्थापना गरी नियमन गर्नु पर्नेछ । अनावश्यक रूपमा पानीको अत्याधिक भण्डारण गर्ने, धारा खुला राख्ने, अरु धाराहरुमा असर पर्ने गरी तरकारी/सिँचाई आदिमा प्रयोग गर्न पाईने छैन । तर विशेष अवस्थामा विवाह/व्रतबन्ध/धार्मिक/साँस्कृतिक कार्यहरुको लागि उपभोक्ता समितिले अतिरिक्त समयमा थप शुल्क लिई वा नलिई पानी उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

१७. **जरिवाना :**

उपभोक्ता समिति र मर्मत सम्भार कार्यकर्ताका साथै धारा समूहहरुले योजनाको सदुपयोग गर्न, टुटफुट हुन नदिनको लागि रेखदेख तथा अनुगमन गर्नेछन् । उपभोक्ता समितिले निम्न अवस्थामा उपभोक्ताहरुवाट जरिवाना उठाउने वा अन्य कार्यवाही गर्न सक्नेछ । यसरी उठेको जरिवाना रकम मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा गर्नु पर्नेछ । जरिवानाको दर अनुसूचि २ मा तोकिए बमोजिम हुनेछ।

- क. धाराको टुटी विग्रेर समयमै मर्मत नगरेमा,
- ख. प्रयोग नभएको अवस्थामा धारा खुल्लै छोडेको पाइएमा,
- ग. धाराको टुटीमा पाइप लगाई घरसम्म पानी लैजाने वा टी जडान गरेमा,
- घ. कुनै धारामा उक्त पानीको वहाव नियन्त्रण गर्ने भत्व अनाधिकृत रूपमा चलाई बढि पानी निकालेको पाइएमा
- ङ. कुनै व्यक्तिले योजनाका संरचनाहरु, तारवार, पोल, गेट आदि भत्काएमा वा नोक्सानी गरेमा वा पाइपलाइन काटेमा
- च. पानीको श्रोतहरु दुषित पारेमा
- छ. उपभोक्ता समितिले लागु गरेको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधिको पालना नगरेको पाइएमा,
- ज) सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्ययोजना बमोजिमको जिम्मेवारी बहन नगरेमा वा उपभोक्ता समितिले आव्हान गरे बमोजिम श्रमदान नगरेमा,
- झ) योजना दीगो व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ता समितिले अह्राए बमोजिमका अन्य कार्य नगरेमा
- ञ) आयोजनाको मर्मत संभार कार्यमा सहभागिता नजनाएमा ।

१८. मर्मत सम्भार कोष संकलन तथा परिचालन :

- क. सार्वजनिक धारा प्रणाली भएको खानेपानी तथा सरसफाइ योजनामा पानी महसुल वापत प्रति घर न्यूनतम रु. ....(न्यूनतम मासिक रु ५० नघट्ने गरी समितिको निर्णय कमोजिम) उपभोक्ता समितिले उठाउनेछ। उपभोक्ता समितिले पानी महसुल निर्धारण गर्दा योजनाको चालु खर्च कटाई मर्मत सम्भार कोषमा बचत हुने गरी निर्धारण गर्नेछ। निजी धारा प्रणाली भएको खानेपानी तथा सरसफाइ योजनामा मिटर जडान गर्नुपर्नेछ। सो प्रकारको योजनामा कम्तिमा निम्नानुसार पानी शुल्क लाग्नेछ।
१. १० युनिट (१० हजार लिटर) सम्मको रु ..... (उदाहरणको लागि रु १५०)
  २. १० युनिट भन्दा माथि निम्नानुसारको शुल्क लाग्नेछ।
    - १० युनिट सम्म प्रति युनिट रु .....(उदाहरणको लागि रु २०)
    - ११ देखि १५ युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २३)
    - १६ देखि २० युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २६)
    - २१ देखि २५ युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २९)
    - २६ युनिट भन्दा माथि प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु ३२)
- ख) निजी धारा प्रणालीमा सार्वजनिक धारा भएमा पनि मिटर जडान अनिवार्य हुनेछ र पानी उपभोग गर्ने घरधुरीहरूले दामासाहिवाट शुल्क उठाउनु पर्नेछ।
- ग) आर्थिक रूपमा अति विपन्न तथा असहायहरू (निम्न आयश्रोत भएका एकल महिला, अपांगता भएका वृत्त, टुहुरा आदि) लाई माथि उपदफा 'क' मा उल्लेखित दुई बटै प्रणालीका खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूमा उपभोक्ता समितिले छुट वा निशुल्क खानेपानी सेवाको लागि निर्णय गरी लागु गर्न सक्नेछ।
- घ. उपभोक्ताहरूले पानी शुल्क वापतको रकम हरेक महिना पुरा भएको मितिले एकहप्ता भित्र जम्मा गर्नेछन्। उपभोक्ता समितिले उक्त मिति भित्र पानी शुल्क नबुझाउनेलाई जरीवाना तोक्यो असुलउपर गर्नेछ। अग्रिम रूपमा पानी शुल्क बुझाउनेलाई उपभोक्ता समितिले छुट समेत दिन सक्नेछ।
- ङ . उपभोक्ता समितिले मर्मत सम्भार कोषका लागि संकलित रकम आफू आवद्ध रहेको सहकारीमा रहेको आफ्नो खातामा जम्मा गर्नेछ। उपभोक्ता समितिले योजनाको नियमित तथा आपतकालीन मर्मत कार्यको लागि न्यूनतम मौज्जात राख्ने गरी बाँकी सबै पूँजी सहकारी मार्फत नियमानुसारको ब्याज दरमा लगानी गर्ने छ। सहकारी संस्था उपलब्ध नभएको अवस्थामा स्थानीय बैंक मार्फत वा समिति आफैले पानी उपभोगकर्ताहरू विच लगानी गर्नेछ।
- च. सहकारीले योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार राहत कोषको स्थापना गर्नेछ। योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार राहत कोष वृद्धि गर्नको लागि सहकारीले वार्षिक रूपमा खुद मुनाफाबाट केही प्रतिशत रकम उक्त कोषमा विनियोजन गर्ने प्रावधान विनियममा उल्लेख गर्नेछ। उक्त राहत कोष प्राकृतिक प्रकोपको कारणले सहकारीसंग आवद्ध भएका योजनाहरूमा क्षति हुन गएमा प्राप्त निवेदने बमोजिम गरिएको सर्वेक्षण तथा लागत अनुमानको आधारमा अवस्था हेरी मर्मत सम्भारका लागि खर्च गरिनेछ।
- छ. मर्मत सम्भार कोष अभिवृद्धि गर्नको लागि उपभोक्ता समितिले विभिन्न प्रकारका रचनात्मक कृयाकलापहरू सञ्चालन गर्नेछ।
- ज. उपभोक्ता समितिमा रहेको कोषले नपुग्ने गरी ठूलो खालको मर्मत गर्नुपरेको खण्डमा आमभेलाले निर्णय गरे बमोजिम लाभान्वित घरसंख्याको आधारमा समानुपातिक रूपमा योजनाको मर्मतको लागि योगदान गर्नेछन्।
- झ. प्राकृतिक प्रकोपको कारणले कुनै योजनामा धेरै क्षति हुन गई उक्त योजना मर्मत गर्नको लागि योजनाको मर्मत सम्भार कोष, सहकारीले प्रदान गर्ने राहत कोष र श्रमदान समेत गरेर रकम नपुग हुन गएमा गाउँपालिकाले नपुग रकम सहयोग गर्नेछ वा सहकारीबाट ऋण लिन बडा समिति मार्फत सिफारिस गर्नेछ र उक्त ऋण उपभोक्ता समितिले पानी शुल्क मार्फत चुक्ता गर्नेछ।
- ञ. गाउँपालिका स्तरमा सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोष स्थापना गरिनेछ। यसको लागि गाउँपालिकाले प्रत्येक वर्ष बजेट विनियोजन गर्नेछ।

- ट. खण्ड 'अ' मा उल्लेखित मर्मत सम्भार कोषको प्रयोग गाउँपालिका भित्रका खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको आपतकालीन मर्मत सम्भारको लागि पूरक कोषको रूपमा हुनेछ । उपभोक्ता समितिले योजनाको मर्मत सम्भारको लागि सहकारी संस्थाबाट ऋण लिएमासो ऋणको व्याज बराबरको रकम गाउँपालिकाले उक्त पूरक कोषबाट बेहोर्ने छ ।
- ठ. सहकारी नभएको हकमा स्थानीय बैंक मार्फत मर्मत सम्भार कोष जम्मा तथा लगानी गर्दा यो निर्देशिका बाधक हुनेछैन ।

१९. श्रोत तथा संरचना संरक्षण :

उपभोक्ता समितिले योजना दीगो व्यवस्थापनका लागि इन्टेक/श्रोत संरक्षण, जलाधार क्षेत्र संरक्षण, इन्टेक क्षेत्रको सरसफाइ व्यवस्थापन, पानी पुनर्भरण, योजनाका अन्य संरचना संरक्षण, वृक्षारोपण, वातावरण संरक्षण तथा पहिरो नियन्त्रण सम्बन्धि कृयाकलापहरूलाई प्राथमिकताका साथ कार्यान्वयन गर्नेछ ।

२०. पानी सुरक्षा योजना :

योजनाबाट वितरित पानीलाई सुरक्षित गर्नको लागि प्रत्येक खानेपानी तथा सरसफाइ योजनामा पानी सुरक्षा योजना लागु हुनेछ । उपभोक्ता समितिले सबै उपभोक्ताहरूको सहभागितामा पानी सुरक्षा योजना तयार पारी पूर्ण रूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ ।

२१. मर्मत सम्भार कार्यकर्ता :

उपभोक्ता समितिले योजनाको नियमित रेखदेख, सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको लागि प्रत्येक योजनामा कम्तिमा एक जना तालीम प्राप्त मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको व्यवस्था गर्नेछ । मर्मत सम्भार कार्यकर्ता छनौट गर्दा आयोजना क्षेत्र बाहिरको काममा नजाने गाउँमै बस्ने स्थानीय व्यक्ति हुनु पर्नेछ । छनौट गर्दा महिला तथा पिछडिएको वर्गलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । उपभोक्ता समितिले सेवाका शर्तहरू तथा पारिश्रमिक समेत उल्लेख गरी नियुक्ती पत्र दिएर मात्र मर्मत सम्भार कार्यकर्तालाई काममा लगाउनेछ । मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको भूमिका र जिम्मेवारी उपभोक्ता समितिको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ४

सेवा सुधार तथा विस्तार

२२. योजना क्षेत्रमा नयाँ वसाई सरी आउने वा पहिला योजनामा सहभागी नभई निर्माण सम्पन्न भएपछि सेवा प्राप्त गर्न चाहने घरपरिवारहरूको लागि उपभोक्ता समितिले निश्चित सेवा शुल्क निर्धारण गर्नेछ । सो सेवा शुल्क तिरेपछि माथि उल्लेखित घरपरिवारहरूलाई सार्वजनिक धाराबाट पानी उपभोग गर्न अनुमति दिन सक्नेछ । यो शुल्क कायम गर्दा योजना निर्माणमा प्रति घरधुरीले गरेको श्रमदानलाई आधार मानिनेछ ।
२३. उपभोक्ता समिति योजनाको प्राविधिक पक्ष प्रति सचेत रहनेछ । योजनामा थप धाराहरू जडान भएमा तथा उल्लेख्य संख्यामा उपभोक्ताहरू थपिन गएमा योजनाले लक्ष्य अनुसार सेवा प्रदान गर्न नसक्ने कुरालाई ध्यानमा राखि उपभोक्ता समितिले योजनामा डिजाइन भई निर्माण भएको धारा वाहेक नयाँ धारा थप गर्नेछैन । सार्वजनिक धारा प्रणाली भएको योजनाबाट कुनै व्यक्ति विशेषले निजी धारा जडान गर्नेछैन ।
२४. दफा २४ मा जेसुकै उल्लेख गरिएको भए पनि योजनाबाट सुविधा स्तर बृद्धि गर्न सार्वजनिक धारा प्रणालीलाई निजी धारा प्रणालीमा स्तरोन्नती गर्न आम भेलाबाट निर्णय भई माग भई आएमा उपभोक्ता समितिले पानीको पर्याप्तताको आधारमा उक्त योजनालाई निजी धारा प्रणालीमा स्तरोन्नतीको लागि गाउँपालिकामा आमभेलाको निर्णयको प्रतिलिपि सहित आवेदन पेश गर्न सक्नेछ । गाउँपालिकाले प्राविधिक तथा सामाजिक रूपमा विस्तृत अध्ययन गरी सोको आधारमा आवश्यक निर्णय गर्नेछ । सार्वजनिक धारा प्रणालीलाई निजी धारा प्रणालीमा स्तरोन्नती गर्न प्राविधिक तथा सामाजिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त देखिएमा गाउँपालिकाले सोको लागि आवश्यक कार्यवाही गर्नेछ ।

परिच्छेद ५

सरसफाइ, स्वच्छता तथा घरवारी व्यवस्थापन

२५. उपभोक्ता समितिले उपयुक्त शौचालय, भाडा सुकाउने चाङ्ग, फोहर फाल्ने खाडल, धुँवा रहित चुल्हो, गोबरग्याँस प्लान्ट आदि निर्माण तथा उचित प्रयोग गर्नको लागि उपभोक्ताहरूलाई उत्प्रेरित गर्नेछ । साथै पूर्ण सरसफाइ प्रवर्द्धन तथा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनको बाधकको रूपमा रहेको छाउपडी कुसंस्कार विरुद्ध उपभोक्ता समितिले अभियानहरू सञ्चालन गरी महिनावारी भएको बेला चर्पी तथा धारा प्रयोगमा पहुँच अभिवृद्धि गर्नेछ ।
२६. उपभोक्ता समितिले व्यक्तिगत, घरायसी तथा वातावरणीय सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी व्यवहार तथा सुरक्षित रूपमा पानीको चलन गर्ने व्यवहारको नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । जसको लागि महिला धारा समुह तथा अन्य महिला सञ्जालहरूको परिचालन एवं नियमित अन्तरक्रिया गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिनेछ ।
२७. उपभोक्ता समितिले प्रत्येक घरमा खेर गएको पानी संकलन गर्ने ट्यांकी/खाडल निर्माण गरी घरवारी व्यवस्थापनमा प्रयोग गर्न सबै उपभोक्ताहरूलाई उत्प्रेरित गर्नेछ । सो बमोजिम नगर्ने घरपरिवारलाई जरिवाना गर्न सक्ने अधिकार उपभोक्ता समितिलाई हुनेछ ।

परिच्छेद ६

अनुगमन तथा प्रतिवेदन

२८. उपभोक्ता समितिले योजनाको सञ्चालन अवस्था पहिचान गर्न खानेपानी सुरक्षा टोलीबाट नियमित अनुगमन हुनेछ ।
२९. दफा २९ मा उल्लेखित खानेपानी सुरक्षा टोलीले योजनाको सञ्चालन अवस्थाको अनुगमन मासिक रूपमा उपभोक्ता समितिको बैठक बस्नु भन्दा पहिले गर्नेछ । उपभोक्ता समितिले बैठकमा अनुगमनमा देखिएका विषयवस्तुहरूको बारेमा समिक्षा गर्नेछ, र यदि समस्या देखिएमा समाधानका उपायहरूबारे छलफल तथा निर्णय गर्नेछ ।
३०. योजनाको अनुगमन र उपभोक्ता समितिले राखेका अन्य अभिलेखहरूको आधारमा उपभोक्ता समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी वडा कार्यालयलाई मासिक रूपमा पेश गर्नेछ, र त्यसको बोधार्थ आवद्ध सहकारी संस्था र खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्तला महासंघ, गाउँपालिका शाखालाई दिनेछ ।
३१. दफा ३१ अनुसार पेश भएका उपभोक्ता समितिका प्रतिवेदनहरूको समिक्षा वडा समितिको बैठकमा हुनेछ । सो बमोजिम वडाको समष्टिगत प्रतिवेदन तयार गरी वडा समितिले गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गर्नेछ ।
३२. गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा गाउँपालिकाभित्रका सबै योजनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको बारेमा समीक्षा हुनेछ । गाउँपालिकाको पुर्वाधार विकास शाखाले गाउँ कार्यपालिकाको बैठकमा समिक्षा भएको प्रतिवेदनको आधारमा गाउँपालिका भित्रका योजनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको अभिलेख राख्नेछ । गाउँपालिकाले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको वार्षिक अवस्था तयार पारी गाउँसभामा पेश गर्नेछ ।
३३. वडा समितिले योजनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको नियमित अनुगमन गर्नेछ । वडा समितिले वडा भित्रका योजनाहरूको कम्तिमा द्वैमासिक रूपमा गहन अनुगमन गर्ने गराउनेछ । योजनाको छडके अनुगमन कुनै पनि बेला गर्न सक्नेछ । योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको समिक्षामा सहभागी हुन संभव भएसम्म वडा समितिबाट उपभोक्ता समितिको मासिक बैठकमा सहभागिता हुनेछ । वडा समितिले सान्दर्भिकता हेरी “हेलो अनुगमन” पद्धतिलाई पनि योजनाको अनुगमनमा अवलम्बन गर्नेछ ।
३४. गाउँकार्यपालिकाको तर्फबाट गाउँपालिका स्तरीय अनुगमन समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको अवस्थाको अनुगमन अर्धवार्षिक रूपमा गर्नेछ । अनुगमन समितिले अनुगमन प्रतिवेदन गाउँकार्यपालिकामा पेश गर्नेछ ।

३५. गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, ईन्जिनियरले र अन्य पदाधिकारी/कर्मचारीहरूले पनि योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको अनुगमन गर्न सक्नेछन् ।

परिच्छेद ७

पुरस्कार तथा दण्ड

३६. गाउँपालिकाले गाउँपालिका अन्तर्गतका खानेपानी तथा सरसफाइ योजनाहरूको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको वार्षिक रूपमा तुलनात्मक मूल्यांकन गर्नेछ । मूल्यांकन अनुसूचि ३ बमोजिमका योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनका सुचकांकहरूको आधारमा हुनेछ ।
३७. दफा ३७ अनुसार वार्षिक मूल्यांकन प्रतिवेदनको आधारमा प्रत्येक वडाबाट एक/एक वटा र गाउँपालिका स्तरमा एक वटा उत्कृष्ट योजना छनौट हुनेछन । उत्कृष्ट सबै योजनाहरूलाई गाउँपालिकाले प्रत्येक वर्ष नगद पुरस्कार प्रदान गर्नेछ । उक्त पुरस्कार मर्मत सम्भार कोषको आम्दानी हुनेछ ।
३८. गाउँपालिकाले निस्कृय उपभोक्ता समितिहरूलाई योजनाको डिजाइन अवधिभित्र (प्राकृतिक विपदको कारणले बाहेक) खानेपानी योजनाका लागि कुनै बजेट विनियोजना गर्ने छैन ।
३९. योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको आधारमा प्रत्येक वडाको पनि मूल्यांकन हुनेछ । मूल्यांकनक्रमको आधारमा गाउँपालिकाले बजेट विनियोजन गर्नेछ ।

परिच्छेद ८

विविध

४०. विशेषाधिकार :

यस निर्देशिकामा भएका दफाहरूको संशोधन गर्ने, स्पष्ट पार्ने तथा व्याख्या गर्ने सम्पूर्ण अधिकार गाउँपालिकामा रहनेछ ।

४१. निर्देशिकाको कार्यान्वयन तथा पालना :

गाउँपालिकाका सबै जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, उपभोक्ता समिति तथा सम्बद्ध सबैले यो निर्देशिकाको पूर्ण पालना गर्नु सबैको कर्तव्य हुनेछ ।

४२. निष्कृयता :

यस निर्देशिकामा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए पनि तत्काल प्रचलित कानूनसंग बाझिएमा, बाझिएको हदसम्म स्वतः निष्कृय हुनेछ । सहकारी संस्था नभएको हकमा सहकारी संग सम्बन्धित प्रावधानहरू निष्कृय रहनेछन ।

अनुसुचि १: खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता समितिको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि को नमुना

..... उपभोक्ता समिति

उपभोक्ता समितिको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७....

प्रस्तावना

..... योजनो आत्मनिर्भर एवं दीगो रूपमा सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनको लागि
..... गाउँपालिकाको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिकाको परिच्छेद ३ को दफा १२ ले दिएको अधिकार
प्रयोग गरी, मिति ..... मा ..... घरको प्रतिनिधित्व गर्दै (जम्मा लाभान्वित घरसंख्या .....) ..... महिला र ..... पुरुष
सहभागी भै वसेको आमभेलाबाट पारित गरी यो कार्यविधि लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:

- क. यस कार्यविधिको नाम “उपभोक्ता समितिको योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७.....” रहनेछ ।
ख. यो कार्यविधि मिति ..... (आमभेलाबाट पारित भएको मिति) बाट लागु हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :

- क. “समिति” भन्नाले यस उपभोक्ता समितिलाई जनाउँछ ।
ख. “मर्मत सम्भार कार्यकर्ता” भन्नाले यस योजनाको नियमित रेखदेख तथा मर्मत सम्भार गर्नको लागि समितिले नियुक्त गरेको तालीम प्राप्त प्राविधिकलाई जनाउँछ ।
ग. “धारा समूह” भन्नाले धाराको पानीको उचित प्रयोग तथा धाराको सामान्य मर्मत सम्भारको लागि सम्बन्धित धाराका उपभोक्ता घरधुरीमध्येबाट गठित महिलाहरूको समूहलाई जनाउँछ ।
घ “उपभोक्ता” भन्नाले योजना निर्माणमा समेत योगदान गरी धाराबाट पानी उपभोग गर्ने व्यक्ति वा योजनामा निर्माणमा सहभागी नभै निर्माण सम्पन्न भएपछि उपभोक्ता समितिको निर्णय बमोजिम समावेश भएको व्यक्तिलाई जनाउँछ ।
ङ. “मर्मत सम्भार कार्ययोजना” भन्नाले योजनाको नियमित रेखदेख, सम्भार तथा मर्मतको लागि उपभोक्ता भेलाद्वारा पारित गरिएको जिम्मेवारी सहितको कार्ययोजनालाई जनाउँछ ।
च. “पानी सुरक्षा योजना” भन्नाले योजनाको मुहान, संरचनाहरू, पाइपलाइन तथा घरेलुस्तरमा पानीको भण्डारण समेतमा हुनसक्ने पानीको प्रदूषणको सम्भावना (जोखिम) लाई अग्रिम रूपमा पहिचान गरी सो हुन नदिनको लागि गर्नुपर्ने प्रतिरोधात्मक कार्यहरूको विवरणलाई जनाउँछ ।
छ. “आमभेला” भन्नाले खानेपानी योजनाबाट लाभान्वित हुने कुल घरधुरीको कम्तिमा ७५ प्रतिशत घरहरूबाट प्रतिनिधित्व भएको तथा जम्मा उपस्थित संख्याको कम्तिमा ५०% महिला सहभागि भएको भेलालाई जनाउँछ ।

परिच्छेद २

समन्वय तथा संस्थागत व्यवस्था

३. समितिमा जम्मा ..... सदस्यहरू हुनेछन्, जसमा कम्तिमा ५०% महिलाको सहभागिता अनिवार्य गरिएको छ । साथै योजनाबाट लाभान्वित भएको सबै क्षेत्र, वर्ग तथा जातीय समुदायबाट समितिमा समानुपातिक प्रतिनिधित्व हुनेछ ।
४. समितिको बैठक नियमित रूपमा कम्तिमा महिनाको एकपटक बस्नेछ ।
५. हरेक वर्ष समितिले उपभोक्ता सदस्यहरूलाई सहभागी गराई वार्षिक साधारण सभा आयोजना गर्नेछ । समितिले उक्त साधारण सभामा वार्षिक प्रतिवेदन तथा आर्थिक प्रतिवेदन पेश गरी सार्वजनिक परीक्षण गराउनेछ ।
६. वार्षिक साधारण सभामा समितिको वार्षिक तथा आर्थिक प्रतिवेदन पेश गर्नुअघि समितिको बैठक बसी छलफल गरिनेछ । बैठकद्वारा पारित गरिएको आर्थिक तथा प्रगती प्रतिवेदन आमभेलामा पेश गरी अनुमोदन गराइनेछ । समितिको निर्वाचन वार्षिक साधारण सभाको माध्यमबाट गरिनेछ ।

७. सबै बैठक तथा भेलाहरूको निर्णय समितिको निर्णय पुस्तिकामा लेखिनेछ ।
८. प्रतिवेदन: समितिले योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको बारेमा मासिक रूपमा वडा कार्यालयमा तथा बोधार्थ आवद्ध भएको सहकारी संस्था र खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता महासंघ, गाउँपालिका शाखामा पेश गर्नेछ । वार्षिक साधारण सभाको प्रतिवेदनको एक एक प्रति सम्बन्धित गाउँपालिकापालिका तथा सम्बद्ध सहकारी संस्थामा पेश गर्नेछ । समितिले उक्त निकायहरूलाई योजनाको विषेश अवस्थाको बारेमा प्रतिवेदन दिनु परेमा आवश्यक परेको वेलामा उक्त प्रतिवेदन दिनेछ ।
९. लेखा व्यवस्थापन तथा दस्तावेजीकरण: समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोषको लेखा, निर्माण सामग्री, जगेडा पार्टपुर्जा तथा औजार लगायतका जिन्सी सामग्रीहरूको श्रेस्ता, बैठक निर्णय पुस्तिका, आगन्तुक पुस्तिका लगायतका अन्य खातापाताहरूको व्यवस्थापन चुस्तदुस्त रूपमा गर्नेछ । समितिले तोकेको अवधिमा सार्वजनिक परीक्षण तथा सुनुवाई गर्नु पर्नेछ ।
१०. समन्वय: समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्यको लागि खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता महासंघको सक्रिय सदस्यको रूपमा भूमिका निर्वाह गर्नेछ । उपभोक्ता सदस्यहरूलाई कृषि विकास, भूसंरक्षण तथा अन्य प्राविधिक सहयोगको लागि खानेपानी तथा सरसफाई उपभोक्ता महासंघ, लगायतका अन्य विषयगत कार्यालयहरूसंग नियमित सम्पर्क तथा समन्वय कायम गरी सहयोग प्राप्त गर्ने तर्फ पहल गर्नेछ ।
११. योजनामा स्थानीय स्तरमा समाधान गर्न नसक्ने गरी समस्या देखा परेमा वडा कार्यालयमा सहयोगको लागि अनुरोध गर्नेछ । वडा स्तरमा समेत समाधान हुन नसक्ने भएमा गाउँपालिकालाई सहयोगार्थ अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ३

योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन

१२. समितिले योजनाको नियमित मर्मत तथा सम्भार गरी योजनावाट प्राप्त हुने नियमित सेवालार्ई सुनिश्चित गर्नको लागि एक मर्मत सम्भार कार्ययोजना बनाउनेछ । उक्त कार्ययोजना वार्षिक साधारण सभा वा आमभेलाले सिफारिस गरे बमोजिम नियमित रूपमा अद्यावधिक हुनेछ ।
१३. समितिले तयार गरेको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्ययोजनाको सबै उपभोक्ताहरूले पालना गर्नेछन् । उक्त कार्ययोजना यसै कार्यविधिको एक अंशको रूपमा रहनेछ ।
१४. योजना निर्माण पश्चात योजना क्षेत्रमा बाँकी रहन गएका पाईप, फिटीङ्ग, औजार तथा निर्माण सामग्रीहरूमध्ये भविष्यमा योजनाको मर्मत सम्भार कार्यमा आवश्यक पर्न जाने सामग्रीहरू समितिले अलग गरी लगत खडा गर्नेछ । अन्य (भविष्यमा मर्मत सम्भारको लागि प्रयोग हुन नसक्ने) सामग्रीहरू बाँकी रहन गएमा उक्त सामग्रीहरू समितिले विक्रि गरी आएको रकम मर्मत सम्भार कोषमा आम्दानी बाँड्ने वा गाउँपालिकाको निर्णय/निर्देशन बमोजिम अन्य योजनाहरूलाई हस्तान्तरण गर्न सक्नेछ । समितिले कम्तिमा वर्षको एक पटक औजारहरूको अवस्था जाँच गरी आवश्यकता अनुसार नयाँ औजारहरूको व्यवस्थापन गर्नेछ ।
१५. समितिले योजनाको लागि आवश्यक पर्ने सबै औजारहरू समितिले तोकेको सदस्यको मातहतमा रहने गरी सुरक्षित रूपमा भण्डारण गरी राख्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । योजना मर्मतको समयमा मर्मत सम्भार कार्यकर्ताले उक्त औजारहरू सम्बन्धित जिम्मेवार व्यक्तिवाट भरपाई गरी बुझिलिई काम सम्पन्न भएपश्चात तुरुन्त भण्डारमा नै दाखिला गर्नुपर्नेछ । लापरवाही गरी औजारहरू हराएमा वा टुटफुट भएमा सम्बन्धित व्यक्तिवाट समितिले सोधभर्ना लिनेछ ।
१६. समितिले टुटफुट भैरहने वा बदलिरहनु पर्ने पार्टपुर्जाहरूको न्यूनतम मौज्जात जगेडा राख्नेछ । खर्च भैसकेपछि यथासक्य चाँडो उक्त पार्टपुर्जाहरूको पूर्ति गरिनेछ । (समितिले धारामा लाग्ने पार्टपुर्जाहरूको रकम समेत उपभोक्तावाट उठाउन सक्नेछ ।)
१७. समितिले योजनाको आवश्यक मर्मत सम्भारको लागि आवश्यक पर्ने पार्टपुर्जाहरू तथा औजारहरू खरिद गर्दा आवश्यक सामग्रीको सूची तयार गर्नेछ । समितिले प्रचलित खरिद प्रकृया अपनाई उक्त सूची अनुसार निर्धारित गुणस्तर बमोजिमको सामान खरिद गर्नेछ ।
१८. समितिले खानेपानी योजनाका धाराहरूको उचित सम्भार तथा सामान्य मर्मतको लागि लाभान्वित घरधुरीवाट एक एक जनाको प्रतिनिधित्व हुने गरी महिलाहरूको धारा समूह गठन गर्न सहयोग गर्नेछ । उक्त समूहले पानीको उचित प्रयोग गर्ने, प्रयोग नभएको अवस्थामा धाराहरू बन्द गर्ने, धारा तथा सो को वरिपरि सरसफाई गर्ने, धाराको टुटी विग्रोमा सो को मर्मत गर्ने वासर फेर्ने, योजनाको अन्य सामान्य मर्मत गर्ने तथा घरवारी व्यवस्थापन तथा पूर्ण सरसफाई प्रबर्द्धनका कार्य गर्नेछ । यसका साथै धारा समूहले पानीको निकास जाने नालीको व्यवस्था गर्ने, डिजाइन भन्दा बढि पानीको उपयोगमा रोक लगाउने तथा पानीको सही सदुपयोग र संरक्षणको सचेतना जगाउने कार्य गर्नेछ । साथै खेर गएको पानी संकलन गरी घरवारी व्यवस्थापनका कार्यहरू गर्नेछ ।
१९. अनावश्यक रूपमा पानीको अत्याधिक भण्डारण गर्ने, अरु धाराहरूमा असर पर्ने गरी तरकारी/सिँचाई आदिमा प्रयोग गर्न पाईने छैन । तर विषेश अवस्थामा विवाह/व्रतबन्ध/धार्मिक/साँस्कृतिक कार्यहरूको लागि समितिले अतिरिक्त समयमा रु.....शुल्क लिई वा सितैमा पानी उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
२०. जरिवाना: समितिले निम्न अवस्थामा उपभोक्ताहरूवाट जरिवाना उठाउने वा अन्य कार्यवाही गर्न सक्नेछ । यसरी उठेको जरिवाना रकम मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा हुनेछ । समिति र मर्मत सम्भार कार्यकर्ताका साथै धारा समूहहरूले योजनाको सदुपयोग गर्न, टुटफुट हुन नदिनको लागि रेखदेख तथा अनुगमन गर्नेछन् ।

- क. धाराको टुटी विप्रेमा धारा समूहले परल मूल्य तिरी समितिवाट धारा टुटी प्राप्त गर्नेछ । विप्रेको दुई दिन भित्र टुटी मर्मत नगरेमा वा नयाँ टुटी नबदलेमा समितिले सो धाराको पानी बन्द गर्न सक्नेछ ।
- ख. प्रयोग नभएको अवस्थामा धारा खुल्लै छोडेको पाइएमा पहिलो पटक चेतावनी दिनेछ र पुनः यसो भएको पाइएमा धारा काटिनेछ । काटिएको धारा पुन जडान गर्न धारा समूहले समितिमा आइन्दा यसो नगर्ने प्रतिवद्धता सहित निवेदन दिनुपर्नेछ र समितिले रु. .... जरिवाना लिई धारा पुनः जडान गरिदिनेछ ।
- ग. धाराको टुटीमा पाइप लगाई घरसम्म पानी लैजाने वा टी जडान गर्न पाइनेछैन । कुनै उपभोक्ताले यसो गरेको पाइएमा समितिले पहिलो पटक चेतावनी दिई सो कार्यमा प्रयोग भएको पाइप नियन्त्रणमा लिनेछ । पुनः सो कार्य गरेको पाइएमा धारा काटिनेछ । काटिएको धारा पुन जडान गर्न धारा समूहले समितिमा आइन्दा यसो नगर्ने प्रतिवद्धता सहित निवेदन दिनुपर्नेछ र समितिले रु. .... जरिवाना लिई धारा पुनः जडान गरिदिनेछ ।
- घ. कुनै धारामा उक्त पानीको बहाव नियन्त्रण गर्ने भन्दा अनाधिकृत रूपमा चलाई बढि पानी निकालेको पाइएमा वा संरचनाहरूको गेट भन्दा लगायत फिटीङ्गहरू अनाधिकृत रूपमा चलाएको पाइएमा पहिलोपटक रु..... , दोश्रो पटक रु ..... र तेश्रो पटक रु. .... जरिवाना गरिनेछ । पटक पटक यस्तो कार्य भएको पाइएमा धारा काटिनेछ । यसरी धारा काटिएमा माथिल्लो उपदफा बमोजिमको प्रकृया अपनाई पुनः जडान गराउन सक्नेछ । यसरी अनाधिकृत रूपमा फिटीङ्गहरू चलाउँदा टुटफुट हुन गएमा विगो भराई विगो बराबर थप जरिवाना गरिनेछ ।
- ङ. समितिको कार्यक्षेत्र भित्रका व्यक्तिले योजनाका संरचनाहरू, तारवार, पोल, गेट आदि भत्काएमा वा नोक्सानी गरेमा वा पाइपलाइन काटेमा समितिले नोक्सानी भए बराबरको विगो भराइ विगो बराबर थप जरिवाना गर्नेछ ।
- च. समितिको कार्यक्षेत्र भन्दा बाहिरका व्यक्तिहरूले योजनाको संरचनाहरूमा हानी नोक्सानी पुऱ्याएको पाइएमा समितिले सम्बन्धित गाउँपालिकापालिका/अन्य निकायमा उजुरी दिई प्रचलित कानून बमोजिम उक्त नोक्सानीको क्षतीपूर्ति भराई लिनेछ ।
- छ. समितिले तयार गरी आमभेलावाट पारित भएको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्ययोजना बमोजिमको जिम्मेवारी सवै सम्बन्धित उपभोक्ताहरूले पालना गर्नुपर्दछ । यदि कसैले उक्त कार्ययोजना पालना नगरेमा वा समितिले आह्वान गरे बमोजिम श्रमदान नगरेमा समितिले प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति रु. .... का दरले जरिवाना असुल गर्नेछ ।
२१. इन्टेक/श्रोत तथा अन्य संरचना संरक्षण
- क. समितिले इन्टेक/श्रोत संरक्षण तथा वातावरण संरक्षण गर्ने कार्यलाई प्रवर्द्धन गर्नेछ । विशेषतः प्रयोग भएको श्रोतको जलाधार क्षेत्रको संरक्षणमा विपेश ध्यान दिइनेछ । इन्टेकको नियमित सफाइ गर्ने तथा पानीका श्रोत वरिपरि वृक्षारोपण गर्ने एवं श्रोतको सुरक्षाका लागि श्रोतभन्दा माथिल्लो धरातलमा रहेका घरपरिवारहरूलाई फोहरको सुरक्षित विषर्जन तथा शौचालयको प्रयोग गर्ने र श्रोत वरिपरि सफा राख्नको लागि पहल गर्नेछ ।
- ख. समितिले श्रोतमा पानीको बहावलाई कायम राख्न पानी पुनर्भरण सम्बन्धि कृयाकलापहरू प्राथमिकताका साथ गर्नेछ ।
- ग. एकपटक पुरिएको पाइपलाइन पुनः धसिने भएकोले समितिले समुदाय परिचालन गरी उक्त पाइपलाइनलाई पुनः पुर्ने र उक्त पाइपलाइन रुटमा घाँस रोप्ने व्यवस्था मिलाउनेछ ।
- घ. समितिले पानी पोखरी, सी.सी, डि.सी. तथा अन्य संरचनाहरूको सुरक्षाको लागि टेवा पर्खाल/केतुकी/रम्बाँस आदि स्थानीय प्रजातीका वोटविरुवा लगाउने र तारवारहरूको सुरक्षा गर्ने कार्यमा उपभोक्ताहरूलाई परिचालन गर्नेछ ।
२२. समितिले योजनावाट वितरित पानीलाई सुरक्षित गर्नको लागि सवै उपभोक्ताहरूको सहभागितामा पानी सुरक्षा योजना तयार गर्नेछ । उक्त योजना अनुसार जिम्मेवारी पाएका हरेक सदस्य तथा उपभोक्ताले आफ्नो जिम्मेवारी निर्दिष्ट गरिएको समयमा पुरा गर्नुपर्नेछ । समितिले पानी सुरक्षा योजनाको समिक्षा/अनुगमन एवं संशोधन समितिको बैठक तथा आवश्यकता अनुसार आमभेला मार्फत गर्नेछ । समितिले समुदायमा स्वास्थ्यको महत्वको बारेमा जनचेतना जगाउने तथा हात धुने, थापेर त्याइएको पानीको सुरक्षित किसिमले चलन गर्ने र पानी शुद्धिकरण लगायत पानी सुरक्षा योजनामा उल्लेख भएका अन्य क्रियाकलापहरू सञ्चालनको प्रवर्द्धन गर्नेछ ।
२३. समितिले योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापनमा आवश्यक सहयोगको लागि मर्मत सम्भार कार्यकर्ता छनौट गरी तालीमको व्यवस्था मिलाउनेछ । मर्मत सम्भार कार्यकर्ता छनौट गर्दा त्यसका आधारहरू तथा प्रकृयाको बारेमा समुदायलाई जानकारी गराउनेछ र आवश्यकता अनुसार त्यसमा संशोधन गर्नेछ ।
- क. मर्मत सम्भार कार्यकर्ता छनौट गर्ने आधारहरू निम्न अनुसार तय गरिएको छ ।
- १) स्थानीय तथा उपभोक्ता घरघुरी भित्रको
  - २) १८ वर्ष पुरा भई ५८ वर्ष उमेर ननाघेको
  - ३) महिला तथा पिछडिएको वर्गलाई प्राथमिकता
  - ४) सामाजिक सेवाको भावना भएको
  - ५) गाउँपालिकापालिका बाहिर काममा जाने योजना नभएको

६) .....

ख. छनौट प्रक्रिया

- १) समितिले इच्छुक व्यक्तिको सूची तयार गरी अन्तरवार्ता लिई योग्य व्यक्तिलाई अनुमोदनको लागि आमभेलामा पेश गर्नेछ ।
- २) छनौट भएको व्यक्तिको काम गर्ने सम्बन्धी लिखित प्रतिवद्धता लिइनेछ ।
- ३) तालिमको व्यवस्था समितिले मिलाउनेछ ।
- ४) समितिले सेवाका शर्तहरू तथा पारिश्रमिक समेत उल्लेख गरी नियुक्ती पत्र दिएर मात्र मर्मत सम्भार कार्यकर्तालाई काममा लगाउनेछ ।

२४. मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको मासिक/वार्षिक पारिश्रमिक रु. ....(अक्षरेपी .....) वा समितिले निर्णय गरे बमोजिम हुनेछ । मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको पारिश्रमिक समितिले मात्र भुक्तानी गर्नेछ ।

२५. योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भारमा मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको भूमिका र जिम्मेवारी निम्न अनुसार हुनेछ,

१. समितिको बैठकमा नियमित रूपमा भाग लिई योजनाको अवस्था बारे जानकारी दिने,
२. योजनाका औजार तथा सामग्रीहरूको उचित प्रयोग र सम्भार गर्ने,
३. योजनाको मुहान देखि धारासम्म नियमित रूपमा निरीक्षण गर्ने,
४. योजनाको सञ्चालन अवस्था अनुगमनमा नियमित रूपमा सहभागी हुने
५. टंकीहरूमा भएका भल्भ र फिटिङहरूको नियमित निरीक्षण गर्ने,
६. साना तिना मर्मत कार्य गर्ने र ठूलो मर्मत गर्नुपर्ने भएमा उपभोक्ताहरूको तथा अन्य वाह्य प्राविधिकहरूको सहयोग समिति मार्फत माग गरी सम्पन्न गर्ने,
७. योजनाका सवै अङ्गहरूको नियमित सरसफाई गर्ने,
८. महिला धारा समुहहरूलाई आवश्यक सहयोग गर्ने,
९. योजना संभारका लागि समुदायका महिलाहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने,
१०. मुहान वरिपरिको रुख विरुवाको संरक्षण र वृक्षारोपणका लागि समिति र गाउँलेहरूलाई उत्प्रेरित गर्ने,
११. मर्मत सम्भार कार्य योजना अनुसार आफ्नो जिम्मेवारी पूर्ण रूपमा निर्वाह गर्ने र समुदायका सदस्यहरूलाई गर्न उत्प्रेरित गर्ने,
१२. चर्पी निर्माण, प्रयोग र संभारका लागि गाउँलेहरूलाई सचेत गराउने,
१३. खासगरि वर्षा याममा मुहानको रेखदेख र सरसफाई बढि गर्ने,
१४. योजनाको आत्मनिर्भर र दिगो सञ्चालनका लागि समितिको सल्लाह बमोजिम आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने,
१५. समितिको परामर्शमा “पानी सुरक्षा योजना” कार्यान्वयन गर्नमा अगुवाई गर्ने,
१६. धाराबाट खेर गएको पानीलाई करेसावारीमा उपयोग गर्न समुदायलाई सल्लाह दिने,

२६. समितिले सार्वजनिक धारा प्रणाली भएको खानेपानी तथा सरसफाई योजनामा समितिले पानी शुल्क वापत प्रति घर रु.....(न्यूनतम रु. ५०) मासिक रूपमा उठाउनेछ ।

२७. निजी धारा प्रणाली भएको खानेपानी तथा सरसफाई योजनामा मिटर जडान गर्नुपर्नेछ । सो प्रकारको योजनामा कम्तिमा निम्नानुसार पानी शुल्क लाग्नेछ ।

क. १० युनिट (१० हजार लिटर) सम्मको रु ..... (उदाहरणको लागि रु १५०)

ख. १० युनिट भन्दा माथि प्रति युनिटको पानी शुल्क निम्नानुसार लाग्नेछ ।

- १० युनिट सम्म प्रति युनिट रु .....(उदाहरणको लागि रु २०)
- ११ देखि १५ युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २३)
- १६ देखि २० युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २६)
- २१ देखि २५ युनिट सम्म प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु २९)
- २६ युनिट भन्दा माथि प्रति युनिट रु ..... (उदाहरणको लागि रु ३२)

ग. गाउँपालिकापालिकाले दफा २७ को ‘क’ मा उल्लेखित पानी शुल्क दरमा फरक निर्धारण गरेमा सोही बमोजिम हुनेछ ।

- घ. निजि धारा प्रणालीमा सार्वजनिक धारा भएमा पनि मिटर जडान अनिवार्य हुनेछ र पानी उपभोग गर्ने घरधुरीहरूले दामासाहिबाट शुल्क उठाउनु पर्नेछ ।
२८. प्रत्येक उपभोक्ताहरूको लागि समितिले पानी महसुल कार्डको व्यवस्था गर्नेछ । शुरुमा पानी महसुल कार्ड लिनको लागि उपभोक्ताहरूले रु ५० तिर्नेछ र हराएमा अर्को कार्ड लिन रु १०० तिर्नु पर्नेछ ।
२९. उपभोक्ताहरूले पानी शुल्क वापतको रकम हरेक महिनाको ..... गते -अर्को महिनाको पहिलो हप्ता भित्र) भित्र जम्मा गर्नेछन् । उक्त मिति भित्र पानी शुल्क नबुझाउनेलाई प्रति दिन रु. .... का दरले विलम्ब शुल्क लाग्नेछ । अग्रिम रूपमा पानी शुल्क बुझाउनेलाई समितिले ..... % छुट दिईनेछ ।
३०. उठेको पानी शुल्कको .....प्रतिशत प्रत्येक उपभोक्ता समितिले गाउँपालिकापालिकाको मर्मत कोषका लागी जम्मा गर्नुपर्नेछ ।
३१. समितिले मर्मत सम्भार कोष वृद्धिका लागि सहकारीमा आबद्ध भई खाता खोल्नेछ । समितिले योजनाको नियमित तथा आपतकालीन मर्मत कार्यको लागि न्यूनतम रु. .... सहकारीमा मौज्जात राख्ने गरी बाँकी सबै पूँजी सहकारी मार्फत नियमानुसारको ब्याज दरमा लगानी गर्ने छ ।
३२. मर्मत सम्भार कोषको अभिवृद्धि गर्नको लागि समितिले विभिन्न अवसरहरूमा देउसी, भैलो, होली, देउडा, सांस्कृतिक कार्यक्रम लगायतका रचनात्मक कृयाकलापहरूको आयोजना गरेर रकम संकलन गर्नेछ । समितिले योजनामा रहेका औजारहरू भाडामा दिएर, तथा योजनामा अध्ययन भ्रमणको लागि आउने टोलीहरूबाट तोकिएको भ्रमण शुल्क लिएर समेत मर्मत सम्भार कोषमा जम्मा गर्न सक्नेछ । साथै पानी शुल्क भुक्तानी कार्ड उपभोक्ताहरूलाई विक्री तथा पुनर्विक्री, उपभोक्ताहरूबाट संकलित दण्ड जरिवाना, हर्जना आदि वाफतको प्राप्त रकम पनि मर्मत सम्भार कोषको आम्दानी हुनेछ । समितिले प्राप्त गर्ने पुरस्कार तथा अनुदान पनि योजनाको मर्मत सम्भार कोषको आम्दानी हुनेछ ।
३३. समितिमा रहेको कोषले नपुग्ने गरी ठूलो खालको मर्मत गर्नुपरेको खण्डमा आमभेलाले निर्णय गरे बमोजिम लाभान्वित घरसंख्याको आधारमा समानुपातिक रूपमा योजनाको मर्मतको लागि योगदान गर्नेछन् ।
३४. समितिले गाउँपालिका स्तरीय योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कोष स्थापनाको लागि गाउँपालिका को योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका अनुसार आवश्यक कार्य गर्नेछ ।
३५. माथि दफाहरूमा जुन सुकै कुरा लेखिएको भएता पनि योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन गाउँपालिकाको योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन निर्देशिका बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ४

सेवा सुधार तथा विस्तार

३६. समिति योजनाको प्राविधिक सिमीतताको वारेमा सचेत रहेको छ । योजनामा थप धाराहरू जडान भएमा तथा उल्लेख्य संख्यामा उपभोक्ताहरू थपिन गएमा योजनाले लक्ष्य अनुसार सेवा प्रदान गर्न नसक्ने कुरालाई ध्यानमा राखि समितिले योजनामा डिजाइन भै निर्माण भएको धारा बाहेक नयाँ धारा थप गर्नेछैन साथै कुनै पनि हालतमा सार्वजनिक धारा व्यवस्थापन भएको योजनाबाट निजि धारा जडान गर्नेछैन ।
३७. नयाँ वसाइ सरी आउने वा पहिला योजनामा सहभागि नभई निर्माण सम्पन्न भएपछि सेवा प्राप्त गर्न चाहने घरहरूको लागि समितिले रु. .... लिई सार्वजनिक धाराबाट पानी उपभोग गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।
३८. दफा ३६ मा जेसुकै उल्लेख गरिएको भए पनि योजनाको सुविधा स्तर वृद्धिको लागि सार्वजनिक धारा प्रणालीलाई निजी धारा प्रणालीमा स्तरोन्नती गर्न प्राविधिक तथा सामाजिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त ठहरिएमा गाउँपालिकापालिकालाई आवश्यक सहयोगको लागि समितिले अनुरोध गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ५

अनुगमन तथा प्रतिवेदन

३९. समितिले योजनाको सञ्चालन अवस्था पहिचान गर्न खानेपानी सुरक्षा टोलीलाई तोक्नेछ । खानेपानी सुरक्षा टोलीले योजनाको सञ्चालन अवस्था पहिचान गर्न मुहान देखि धारा सम्म नियमित अनुगमन गर्नेछ ।
४०. दफा ३९ मा उल्लेखित अनुगमन मासिक रूपमा समितिको बैठक बस्नु भन्दा पहिले गर्नेछ । समितिले बैठकमा अनुगमनमा देखिएका विषयवस्तुहरूको बारेमा समिक्षा गर्नेछ र यदि समस्या देखिएमा समाधानका उपायहरूबारे छलफल तथा निर्णय गर्नेछ ।
४१. समितिको प्रतिवेदन पढ्दा दफा परिच्छेद १ दफा ८ बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद ६

सरसफाइ, स्वच्छता तथा घरवारी व्यवस्थापन

४२. समितिले शौचालय, भाडा सुकाउने चाङ्ग, फोहर फाल्ने खाडल, धुँवा रहित चुल्हो, गोबरग्याँस प्लान्ट आदि निर्माण तथा उपयुक्त प्रयोग गर्नको लागि उपभोक्ताहरूलाई उत्प्रेरित गर्नेछ । साथै पूर्ण सरसफाइ प्रबर्द्धन तथा महिनावारी स्वच्छता व्यवस्थापनको बाधकको रूपमा रहेको छाउपडी कुसंस्कार विरुद्ध समितिले अभियानहरू सञ्चालन गरी महिनावारी भएको बेला चर्पी तथा धारा प्रयोगमा पहुँच अभिवृद्धि गर्नेछ ।
४३. समितिले व्यक्तिगत, घरायसी तथा वातावरणीय सरसफाइ तथा स्वच्छता सम्बन्धी व्यवहार तथा सुरक्षित रूपमा पानीको चलन गर्ने व्यवहारको नियमित रूपमा अनुगमन गर्ने व्यवस्था मिलाउनेछ । जसको लागि महिला धारा समुह तथा अन्य महिला सञ्जालहरूको परिचालन एवं नियमित अन्तरक्रिया गर्ने कार्यलाई निरन्तरता दिनेछ ।
४४. समितिले प्रत्येक घरमा खेर गएको पानी संकलन गर्ने ट्यांकी/खाडल निर्माण गरी घरवारी व्यवस्थापनमा प्रयोग गर्न सबै उपभोक्ताहरूलाई उत्प्रेरित गर्नेछ । सो नगर्ने घरपरिवारलाई रु ५० प्रति महिनाका दरले जरिवाना लगाईनेछ ।

परिच्छेद ७

विविध

४५. विशेषाधिकार : यस कार्यविधिमा भएका नियमहरूको संशोधन गर्ने, स्पष्ट पार्ने तथा व्याख्या गर्ने सम्पूर्ण अधिकार आमभेलामा रहनेछ ।
४६. निर्णय कार्यान्वयन : समितिले समय समयमा गरेका निर्णयहरूको पालना गर्नु सम्पूर्ण उपभोक्ताहरूको कर्तव्य हुनेछ ।
४७. निष्कृतता : यस कार्यविधिमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए पनि तत्काल प्रचलित कानून तथा समितिको विधानसंग बाभिएमा बाभिएको हदसम्म स्वतः निष्कृत हुनेछ ।
४८. विनियम बनाउने : समितिको विधान र यस कार्यविधिको अधिनमा रही समितिले योजनाका कृयाकलापलाई अझ स्पष्ट, पारदर्शी र नियमित गराउन विनियम बनाई लागु गर्न सक्नेछ ।

कार्यविधि सम्बन्धमा:

- यो कार्यविधि आफ्नो योजनाको दीगो तथा नियमित मर्मत सम्भार गर्नको लागि संस्थागत रूपमा नियम बनाई लागु गराउने कार्यमा सहयोग गर्न नमूनाको रूपमा उपलब्ध गराइएको छ । उपभोक्ता समितिले यस कार्यविधिको गहन रूपमा अध्ययन गरी आफ्नो समितिलाई व्यवस्थित बनाई राख्न गाउँपालिकाको निर्देशिका अनुसार नियमहरू बनाउनु पर्छ भन्ने विषयमा छलफल गरी निर्णय गर्नुपर्दछ ।
- उक्त नियमहरू बनाउदा यस कार्यविधिमा दिइएका दफा, उपदफाहरूमा परिवर्तन नगरी सो मा भएका नियमहरूलाई गाउँपालिकाको निर्देशिकासंग नबाभिने गरी आफ्नो आवश्यकता अनुसार परिवर्तन गर्न सकिन्छ । उपभोक्ता समितिको बैठकले कार्यविधिलाई अन्तिम रूप दिईसकेपछि यस कार्यविधिलाई आमभेलामा पेश गर्नुपर्दछ ।
- आमभेलाबाट पारित भएपछि यो कार्यविधि कानूनको रूपमा उपभोक्ता समुदायमा लागु हुन्छ ।
- पारित भएको कार्यविधिको एक एक प्रति गाउँपालिका, आवद्ध भएको सहकारी र खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघमा जानकारीको लागि पठाउनु पर्दछ ।
- हरेक वार्षिक साधारण सभामा यस कार्यविधिमा संसोधन गर्नुपर्ने आवश्यक भएमा गाउँपालिकाको निर्देशिका संग नबाभिने गरी संसोधन गर्न सकिनेछ र संसोधन गरिएको कार्यविधि गाउँपालिका, आवद्ध भएको सहकारी र खानेपानी तथा सरसफाइ उपभोक्ता महासंघमा जानकारीको लागि पठाउनु पर्दछ ।

छविसपाथिभेरा गाउँपालिका
व्याँसी बभाङ्ग

अनुसुचि २: योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको मासिक प्रतिवेदन फाराम
उपभोक्ता समितिले पेश गर्ने

.....उपभोक्ता समिति
 .....वडा नं.....गाउँपालिका,.....जिल्ला
योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको मासिक प्रतिवेदन

महिना:.....

साल:.....

क्र.सं.	सुचकांक	सुचक	अवस्था	कैफियत
१	योजनाको सञ्चालन अवस्था			
	पूर्ण रुपमा सञ्चालित	छ		
	आंशिक रुपमा सञ्चालित	छ		
	बन्द	छ		
२	उपभोक्ता समिति दर्ता तथा नवीकरण	भएको छ/छैन		
३	उपभोक्ता समितमा पूर्णता	छ/छैन		
४	उपभोक्ता समितिको नियमित बैठक			
	नियमित	बस्ने गरेको छ		
	आवश्यकता अनुसार	बस्ने गरेको छ		
	कहिले पनि बस्दैन	√		
५	मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको नियुक्ति तथा परिचालन	भएको छ/छैन		
६	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्यविधिको पालना	भएको छ/छैन		
७	पानी सुरक्षा योजना कार्यान्वयन	भएको छ/छैन		
८	बार्षिक साधार सभा	भएको छ/छैन		
९	जगेडा पार्टपुर्जाको व्यवस्थापन	छ/छैन		
१०	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना तथा पानी सुरक्षा योजनाको वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन			
	दुबै	भएको छ/छैन		
	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना मात्र	भएको छ/छैन		
	पानी सुरक्षा योजनाको वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	भएको छ/छैन		
	कुनै पनि नभएको	√		
११	लेखा व्यवस्थापन तथा दस्तावेजीकरण			
	राम्रो	छ		
	मध्यम	छ		
	कमजोर	छ		
१२	सहकारीमा संस्थामा आवद्धता	भएको छ/छैन		
१३	सकृय मर्मत सम्भार कोष र नियमित पानी शुल्क संकलन	छ/छैन		
१४	सकृय मर्मत सम्भार कोषको अवस्था			
	स्थानीय स्तरमा लगानी	रु		
	नगद	रु		

	वैक	रु		
	सहकारी संस्था	रु		
	जम्मा	रु		
१५	परिमाण, पहुँच, विश्वसनीयता, गुणस्तर			
	परिमाण (प्रति व्यक्ति प्रति दिन ४५ लिटर पानी)	छ/छैन		
	पहुँच (पानी ल्याउन आउदा जाँदा लाग्ने समय १५ मिनेट)	छ/छैन		
	विश्वसनीयता (वर्ष भरि धारामा पानी आईरहने)	छ/छैन		
	गुणस्तर (पानीमा जैविक प्रदुषण नभएको)	छ/छैन		

प्रतिवेदन तयार पार्ने:

.....

नाम:.....

सचिव

मिति:.....

प्रमाणित तथा पेश गर्ने

.....

नाम:.....

अध्यक्ष

मिति:.....

वडा समितिले पेश गर्ने

.....गाउँपालिका
 वडा नं.....को कार्यालय,.....जिल्ला
योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन अवस्थाको मासिक प्रतिवेदन

महिना:.....

महिना:.....

साल:.....

क्र.सं.	सुचकांक	सुचक	योजनागत अवस्था						कैफियत
			.....योजना	.....योजना	.....योजना	.....योजना	.....योजना	.....योजना	
१	योजनाको सञ्चालन अवस्था								
	पूर्ण रुपमा सञ्चालित	छ/छैन							
	आंशिक रुपमा सञ्चालित	छ/छैन							
	बन्द	छ/छैन							
२	उपभोक्ता समिति दर्ता तथा नवीकरण	भएको छ/छैन							
३	उपभोक्ता समितमा पूर्णता	छ/छैन							
४	उपभोक्ता समितिको नियमित बैठक								
	नियमित	बस्ने गरेको छ							
	आवश्यकता अनुसार	बस्ने गरेको छ							
	कहिले पनि बस्दैन	√							
५	मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको नियुक्ति तथा परिचालन	भएको छ/छैन							
६	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्यविधिको पालना	भएको छ/छैन							
७	पानी सुरक्षा योजना कार्यान्वयन	भएको छ/छैन							
८	वार्षिक साधार सभा	भएको छ/छैन							
९	जगेडा पार्टपुर्जाको व्यवस्थापन	छ/छैन							

१०	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना तथा पानी सुरक्षा योजनाको वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन								
	दुबै	भएको छ/छैन							
	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना मात्र वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	भएको छ/छैन							
	पानी सुरक्षा योजनाको मात्र वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	भएको छ/छैन							
	कुनै पनि नभएको	√	□						
११	लेखा व्यवस्थापन तथा दस्तावेजीकरण								
	राम्रो	छ							
	मध्यम	छ							
	कमजोर	छ							
१२	सहकारीमा संस्थामा आबद्धता	भएको छ/छैन							
१३	सकृय मर्मत सम्भार कोष र नियमित पानी शुल्क संकलन	छ/छैन							
१४	सकृय मर्मत सम्भार कोषको अवस्था								
	स्थानीय स्तरमा लगानी	रु							
	नगद	रु							
	बैंक	रु							
	सहकारी संस्था	रु							
	जम्मा	रु							
१५	परिमाण, पहुँच, बिश्वसनीयता, गुणस्तर								
	परिमाण (प्रति व्यक्ति प्रति दिन ४५ लिटर पानी)	छ/छैन							

पहुँच (पानी ल्याउन आउदा जाँदा लाग्ने समय १५ मिनेट)	छ/छैन								
विश्वसनीयता (वर्ष भरि धारामा पानी आईरहने)	छ/छैन								
गुणस्तर (पानीमा जैविक प्रदुषण नभएको)	छ/छैन								

वडाको समग्र अवस्था:

.....

.....

.....

.....

.....

प्रतिवेदन तयार पार्ने:

.....

नाम:.....

वडा सचिव

मिति:.....

प्रमाणित तथा पेश गर्ने

.....

नाम:.....

वडा अध्यक्ष

मिति:.....

अनुसुचि ३: योजनाको सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन वार्षिक मूल्यांकन फाराम

.....गाउँपालिका
 .....जिल्ला.....प्रदेश
योजना सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार व्यवस्थापन मूल्यांकन फाराम
 आ.व.:.....

योजनाको नाम:.....

ठेगाना :.....

योजनाको न्यूनतम ग्राह्यता मापन

योजनाको सञ्चालन अवस्था	अवस्था	आधार
क) पूर्ण रुपमा सञ्चालित	छ/छैन	उपभोक्ता समितिको प्रतिवृद्धन तथा अनुगमन
ख) आंशिक रुपमा सञ्चालित	छ/छैन	उपभोक्ता समितिको प्रतिवृद्धन तथा अनुगमन
ग) बन्द	छ/छैन	उपभोक्ता समितिको प्रतिवृद्धन तथा अनुगमन

बन्द भएको योजनाको थप मूल्याङ्कन गरिने छैन ।

के योजना थप मूल्याङ्कनका लागि योग्य छ ?.....

क्र सं.	सुचकांक	पूर्णाङ्क	प्राप्ताङ्क	अंक दिने आधार	कैफियत
१	योजनाको सञ्चालन अवस्था	२०			
	पूर्ण रुपमा सञ्चालित	२०			
	आंशिक रुपमा सञ्चालित	१०			
२	उपभोक्ता समिति दर्ता तथा नवीकरण	५			
३	उपभोक्ता समितमा पूर्णता	२			
४	उपभोक्ता समितिको नियमित बैठक	५			
	नियमित	५			
	आवश्यकता अनुसार	२			
	कहिले पनि बस्दैन	०			
५	मर्मत सम्भार कार्यकर्ताको नियुक्ति तथा परिचालन	८			
६	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्यविधिको पालना	८			
७	पानी सुरक्षा योजना कार्यान्वयन	८			
८	बार्षिक साधार सभा	५			
९	जगेडा पार्टपुर्जाको व्यवस्थापन	५			
१०	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना तथा पानी सुरक्षा योजनाको वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	५			
	दुवै	५			
	सञ्चालन तथा मर्मत सम्भार कार्य योजना मात्र वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	२.५			

	पानी सुरक्षा योजनाको मात्र वार्षिक समिक्षा तथा पुनरावलोकन	२.५		
	कुनै पनि नभएको	०		
११	लेखा व्यवस्थापन तथा दस्तावेजीकरण	५		
	राम्रो	५		
	मध्यम	३		
	कमजोर	१		
१२	सहकारीमा संस्थामा आबद्धता	५		
१३	सकृय मर्मत सम्भार कोष र नियमित पानी शुल्क संकलन	५		
१४	सकृय मर्मत सम्भार कोषको अवस्था *	४		
	स्थानीय स्तरमा लगानी	१		
	नगद	०		
	बैंक	२		
	सहकारी संस्था	४		
१५	परिमाण, पहुँच, विश्वसनीयता, गुणस्तर	४		
	परिमाण (प्रति व्यक्ति प्रति दिन ४५ लिटर पानी)	१		
	पहुँच (पानी ल्याउन आउदा जाँदा लाग्ने समय १५ मिनेट)	१		
	विश्वसनीयता (वर्ष भरि धारामा पानी आईरहने)	१		
	गुणस्तर (पानीमा जैविक प्रदुषण नभएको)	१		
१६	आन्तरिक आम्दानी तथा खर्च अनुपात प्रतिशत	३		
	२० वा २० प्रतिशत भन्दा कम	३		
	२१ देखि ५० प्रतिशत	२		
	५१ देखि ९० प्रतिशत	१		
	९१ प्रतिशत भन्दा माथी	०		
१६	प्रतिवेदन	३		
	तोकिएको समयमा नियमित प्रतिवेदन पेश	३		
	अनियमित रुपमा प्रतिवेदन पेश	१		
	प्रतिवेदन पेश नगर्ने	०		
जम्मा		१००		

मूल्याङ्कन समितिका सदस्यहरुको हस्ताक्षर, नाम, पद, कार्यालय र मिति

१

२

३

मिति: